

Відгук

Офіційного опонента на дисертаційну роботу Петришин Світлани Вікторівни «Обґрунтування шляхів удосконалення діагностики та ортопедичного лікування патологічної стертості твердих тканин зубів, поєднаної з дефектами зубних рядів та зубощелепними деформаціями», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.22 — стоматологія, до спеціалізованої вченої ради Д41.563.01 при Державній установі «Інститут стоматології та щелепно-лицевої хірургії НАМН України».

Актуальність теми

Визначаючи актуальність теми даної дисертаційної роботи та, особливо, її практичне значення, слід засвідчити, що окремо, як назологічним захворюванням «патологічна стертість твердих тканин», «дефекти зубних рядів» та «зубощелепні деформації», присвячена досить значна кількість наукових досліджень і оприлюднено отримані результати проведених робіт.

Разом в об'єднаному варіанті даних захворювань, а подібних хворих вельми достатньо, вони ще вкрай малодосліджені. При цьому виникає ціла низка питань, а саме: яка послідовність їх ортопедичного лікування, що первинне, що вторинне, який вплив запропонованих методів здійснюється на скроневопонижньощелепні суглоби та їх медична ефективність у комплексі, особливо у віддалені строки лікування, можливі ускладнення, клінічні покази до їх застосування, тощо.

Зважаючи на наведене вище слід сказати, що здобувач взяв на себе дуже складне завдання по опрацюванню удосконаленої діагностики ортопедичних методів лікування патологічної стертості зубів, поєднаної як з дефектами зубних рядів так із вторинними зубощелепними деформаціями та аномаліями положення опорних зубів. Власне завдяки цьому автор даної

дисертаційної роботи і забезпечив їй стовідсоткову актуальність та нагайну необхідність впровадження отриманих результатів в клінічну стоматологію нашої країни.

Окремо слід засвідчити, що дана дисертаційна робота виконана також у повній відповідності з плановою, державною, науково-дослідною роботою кафедри ортопедичної стоматології Івано-Франківського національного медичного університету: «Клініко-експериментальні аспекти ортопедичного лікування хворих із зубощелепною патологією», де здобувач був безпосереднім виконавцем окремих фрагментів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації та їх вірогідність

Поглиблений аналіз отриманих у даній дисертаційній роботі наукових здобутків і спрямованих практичних рекомендацій засвідчив, що усі вони отримані за рахунок вельми значного як по об'єму так і кількості використаних об'єктивних методів дослідження, а саме — загально-клінічних, конділографічних з визначенням біомеханічних параметрів скроневопонижньощелепних суглобів, проведення індексної оцінки стану тканин парадонту з застосуванням пародонтального індексу, індекса Silness-Loe, проби Шиллера-Писарева, рентгенографічних - ортопантомограма, конусно-променева комп'ютерна томографія та статистичних методів дослідження. Аналізуючи усі використані у даній науково-прикладній роботі об'єктивні методи дослідження слід засвідчити, що вони достатньо сучасні, доступні у використанні, високоінформативні, повністю відповідають головній меті і запланованим завданням та всебічно забезпечують отримання найбільш достовірних результатів.

Так, у повній відповідності до мети, здобувачем було проведено поглиблене клінічне обстеження 230 осіб з виявлення патологічної стертості твердих тканин зубів, з яких у безпосередній процес запланованого

дослідження було задіяно 125 пацієнтів, з яких 100 хворих були з різними формами патологічної стертості зубів, дефектами зубних рядів та зубощелепними деформаціями у віці від 30 до 59 років, а 25 пацієнтів з інтактними зубами склали контрольну групу.

Для визначення медичної ефективності запропонованого лікування у ранній та віддалені терміни із застосуванням шин-кап та артикуляційної системи «Cadiax Compact», були проведені відповідні дослідження через 1, 3 та 6 місяців, зважаючи на складність лікування особливо з зубощелепними деформаціями. Окрім цього, з метою порівняльного аналізу їх ефективності і розробки клінічних показань з їх використання, основна група хворих була поділена ще на 3 групи, а саме: 30 хворих з генералізованою формою патологічної стертості зубів з безперервністю зубних рядів, 35 хворих у поєднанні з дефектами зубних рядів та 35 хворих у поєднанні як з дефектами зубних рядів, так і з зубощелепними деформаціями.

У комплекс 1-ї і 2-ї підгрупи основної групи ортопедичного лікування входило виготовлення вінірів, вкладок, штифтових конструкцій, коронок, різноманітних конструкцій мостоподібних зубних протезів та знімних, як за видом конструкції так і конструкційними матеріалами. Пацієнтів 3-ї групи лікували по опрацьованій автором методиці, яка включала у себе спеціальну підготовку зубощелепної системи хворого до протезування та проведення відповідної адаптації скроневопонижньощелепних суглобів і жувальних м'язів із попередньо визначеним зміщенням шарнірної осі суглобових головок даних суглобів у трьох площинах із застосуванням артикуляційної системи «Cadiax Compact», за якими виготовлявся набір шин-кап з заданою товщиною від 0,5 мм до 2,0 мм методом вакуумного пресування.

Для реєстрації отриманих матеріалів і подальшого їх аналізу і статистичної обробки, здобувачем була додатково розроблена спеціальна карта обстеження стоматологічного хворого з визначенням ступені, площини та частоти виникнення патологічної стертості, структури дефектів зубних рядів, зубощелепних деформацій і дані індексу руйнування твердих тканин

оклюзійної поверхні зубів, індекс оцінки гігієни та стану тканин парадонту з визначенням парадонтального індексу, індекса Silness-Loe та проби Шиллера-Писарева. Визначались та фіксувались також біомеханічні характеристики скронево-нижньощелепних суглобів.

Кондилографічні дослідження автор проводить з застосуванням артикуляційної системи «Cadiax Compact», яка забезпечувала реєстрацію рухів нижньої щелепи при виконанні функціональних проб, аналізує характеристики зміщення шарнірної осі та суглобових головок у 3-х площинах, а саме у сагітальній, вертикальній та трансверзальній.

Усі отримані результати піддавались статистичній обробці з використанням персонального комп'ютера і застосуванням пакета статистичних програм «Microsoft Excel - 2010» та «Statistica - 7,0». Наведені вище основні використані у даній дисертаційній роботі об'єктивні методи дослідження повністю співпадають з головною метою даного науково-прикладного дослідження і надають можливість дійсно отримати найбільш обґрунтовані та ймовірні дані.

Наукове і практичне значення отриманих результатів

На нашу думку, головний науковий здобуток полягає в тому, що автору дійсно вперше науково обґрунтовано і практично опрацьовано комплексний спосіб ортопедичного лікування патологічної стертості зубів одночасно поєднаної з дефектами зубних рядів і зубощелепними деформаціями з обов'язковим індивідуальним підходом до кожного хворого у залежності від анатомо-топографічного стану опорних зубів і патологічної стертості.

Поряд з цим удосконалено та клінічно всебічно обґрунтовано комплексну систему оцінювання якості лікування даної категорії хворих з поглибленим аналізом стану парадонту опорних зубів і скронево-нижньощелепних суглобів.

Визначно з отриманих автором наукових здобутків з даного питання і впливає важливе практичне й прикладне значення опрацьованих автором методик ортопедичного лікування хворих з патологічної стертістю зубів, поєднаної з різноманітними дефектами зубних рядів та зубощелепними деформаціями, які достатньо суттєво попереджують подальшу стертість твердих тканин зубів. Окрім цього автором опрацьована і клінічно запропонована оригінальна методика виготовлення шин-кап з запропонованою необхідною оптимальною товщиною для забезпечення повноцінної фіксації та підняття на попередньо визначену висоту прикусу.

Наведені вище наукові опрацювання і практичні рекомендації переконливо свідчать про високу ступінь їх новизни, практичної цінності та надають певний пріоритет і клінічну доцільність їх застосування у масштабах країни.

Оцінка змісту, зауваження

Дисертаційна робота Петришин Світлани Вікторівни «Обґрунтування шляхів удосконалення діагностики та ортопедичного лікування патологічної стертості твердих тканин зубів, поєднаної з дефектами зубних рядів та зубощелепними деформаціями», зазвичай, оформлена й побудована у повній відповідності з сучасними вимогами ДАК МОН України, що ставляться до кандидатських дисертацій та складається з титульного аркушу, анотації на державній і англійських мовах, списку публікацій здобувача за темою дисертації, змісту роботи, переліку умовних скорочень, вступу, розділів «Огляд літератури», «Об'єкти і методи дослідження», трьох розділів власних досліджень, розділу «Аналіз та узагальнення результатів дослідження», висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел та додатків.

У вступі, здобувач на підставі літературних джерел, спрямованих виключно головний меті даної роботи, вельми обґрунтовано і всебічно

проводить аналіз сучасного стану даного питання, окреслює ще невирішені питання комплексного лікування патологічної стертості зубів поєднаної з дефектами зубних рядів та зубощелепними деформаціями та ставить перед собою завдання по їх практичному вирішенню. Окрім цього наводиться її зв'язок з науковими програмами, планами, темами які заплановані в університеті, визначається і окреслюється остаточно головна мета, заплановані завдання. Надається наукова новизна і практичне значення отриманих результатів, впровадження результатів роботи, внесок здобувача в її виконання, а також інформація про проведену апробацію даної дисертації, публікації та обсяг і її структура.

Що стосується зауважень щодо даного розділу роботи, то їх практично немає за винятком деяких побажання на майбутнє.

Так, згідно відповідних вимог ДАК МОН України наведені в пункті «Методи дослідження» бажано розкривати з якою метою використовувався той чи інший метод.

Що стосується пункту «Наукова новизна отриманих результатів», то як на нас більш доцільними при його оформленні було-б почати з головного наукового надбання, а саме «...вперше опрацьовано й запропоновано повний метод лікування патологічної стертості твердих тканин зубів, поєднаною з дефектами зубних рядів та зубощелепними деформаціями, а не з 1-го завдання відносно частоти виникнення даної патології, яке має більш пізнавальне та прикладне значення.

І останнє. У пункті «Практичне значення отриманих результатів» пропонується наведення кількісних показників з отримання медичної ефективності запропонованих проваджень, які дійсно є, вельми істотно її підвищують, про що достатньо яскраво і переконливо свідчить 3-й і 4-й висновки даної дисертаційної роботи. Інших зауважень, а скоріш побажань немає.

У 1-му розділі «Обґрунтування шляхів удосконалення діагностики та ортопедичного лікування патологічної стертості твердих тканин зубів,

поєднаної з дефектами зубних рядів та зубощелепними деформаціями», здобувач достатньо фахово і поглиблено надає літературний огляд і сучасне бачення з питань патологічної стертості зубів, а саме, наводить інформацію про поширеність даної патології, причини її виникнення та загальну клініко-топографічну характеристику її розвитку у динаміці.

Розкриває основні методи лікування при різноманітних формах і видах патологічної стертості та їх отриману медичну ефективність. Разом з тим ставить питання про необхідність подальшого їх удосконалення у поєднанні патологічної стертості зубів з іншими ортопедичними захворюваннями і, насамперед, з дефектами зубних рядів та зубощелепними деформаціями, які у більшості своїй безпосередньо супутні даній захворюваності.

Зауважень до цього розділу немає, за виключенням бажаності наведення у ньому короткого окресленого окремо резюме, незважаючи на те, що наприкінці розділу надається інформація про не вирішені ще питання згідно поставленої мети.

У 2-му розділі, зазвичай, наводяться об'єкт і методи дослідження. Розмір складається з 4-х підрозділів, які викладено на 12 сторінках, де дуже поглиблено і всебічно розкривається клінічна характеристика обстежених хворих, які були задіяні безпосередньо у роботі, клінічні й додаткові методи обстеження даної категорії хворих.

Приводиться також використання методики визначення біомеханічних параметрів скронево-нижньощелепних суглобів за допомогою артикуляційної системи «Cadiax Comract» та статистичні методи обробки отриманих результатів.

Слід зазначити, що усі задіяні у даній науково-прикладній роботі об'єктивні методи дослідження достатньо сучасні, доступні у нашій країні до виконання, високоінформативні, які укупі своїй дозволяють отримувати вельми обґрунтовані, достовірні та ймовірні результати.

Зауважень немає.

У 3-му розділі «Клініко-епідеміологічне дослідження пацієнтів з патологічною стертістю зубів», складеному з 2-х підрозділів і викладеному на 15 сторінках, автор визначає частоту виникнення і структури ураження твердих тканин зубів різними формами патологічної стертості та у залежності від стану усієї зубощелепної системи. Поруч з цим, наводить основні причини виникнення генералізованої форми даного захворювання, тощо, а саме — функціональна недостатність твердих тканин зубів, патологія прикусу, пізнє прорізування зубів, механічне ушкодження емалі і дентину внаслідок використання жорсткої щітки, високоабразивних паст. Здобувачем також акцентується увага на самому характері харчування пов'язане з надлишковим впливом кислої їжі і солодких напоїв.

Що стосується зауважень, то їх як таких немає, окрім не бажаності використання словосполучення «клініко-епідеміологічні дослідження», правильніше було-б «частота виникнення патологічної стертості твердих тканин зубів», по достатньо зрозумілим причинам.

4-й розділ «Порівняльна оцінка запропонованого ортопедичного лікування пацієнтів з патологічною стертістю твердих тканин зубів із дефектами зубних рядів та зубощелепними деформаціями», складеному з 3-х підрозділів і оформленому на 47 сторінках присвячено вже безпосередньо клінічному обґрунтуванню опрацьованих здобувачем методів лікування хворих другої та третьої групи та визначення результатів індексної оцінки стану тканин парадонту у різноманітні терміни. Окрім цього, окремо надається також клінічне обґрунтування запропонованого методу лікування даної категорії хворих у поєднанні з дефектами зубних рядів та зубощелепними деформаціями, з наведенням також індексної оцінки тканин парадонту у визначені ранні і віддалені терміни.

Аналізуючи отримані у даному розділі результати слід вказати, що автором доведено високоефективність запропонованих незнімних і знімних найбільш оптимальних конструкцій зубних протезів та покращення стану

гігієни та тканин парадонту у всіх хворих із генералізованою формою патологічної стертості.

Так, за результатами клінічних методів дослідження, стану порожнини у хворих з даною формою стертості зубів при збереженні безперервності зубних рядів, значно покращився стан тканин парадонту, а використані об'єктивні показники — парадонтальний, проба Шиллера-Писарева та індекс Silness-Loe, практично наблизились до норми. При цьому, за даними автора, використання вкладок мало незначну перевагу перед прямими реставраціями.

Що стосується хворих 3-ї групи, групи з патологічною стертістю та дефектами зубних рядів, то завдяки запропонованим автором методикам лікування повністю відновилась анатомо-топографічна цілісність зубних рядів, оклюзійна висота, висота нижньої третини обличчя та оклюзійне співвідношення щелеп. Поряд з цим були усунені також біль, хруст та клацання в суглобі, головний біль, стомлюваність жувальної мускулатури, біль у м'язах, зміщення нижньої щелепи, тощо.

Результати лікування хворих 4-ї групи, групи поєднаною ще і з зубощелепними аномаліями засвідчили про достатньо значну отриману медичну ефективність від запропонованого автором нового способу лікування даної категорії хворих, за рахунок якого, шляхом поступового підняття висоти прикусу до повного її відновлення з застосуванням набору шин-кап та артикуляційної системи «Cadiax Compact», були попереджені значні розлади у зубощелепній системі.

Зауважень також немає.

5-й, заключний розділ власних досліджень «Результати конділографії із застосуванням артикуляційної системи «Cadiax Compact» у пацієнтів з патологічною стертістю твердих тканин зубів, поєднаної з дефектами зубних рядів та зубощелепними деформаціями» викладеному на 18 сторінках, присвячено питанням удосконалення і опрацювання нових методів діагностики даної стоматологічної ортопедичної патології. Зважаючи на це,

автором розроблено і апробовано спеціально методику підготовки зубощелепної системи хворого до протезування та проведення адаптації СНЩС і жувальних м'язів з використанням шин-кап, медичну ефективність якої повністю підтверджено спеціальними конділографічними дослідженнями, власне які автор і пропонує до використання і в інших майбутніх дослідженнях.

Зауважень немає.

Розділ «Аналіз і узагальнення результатів дослідження» викладено на 8 сторінках у повній відповідності з основними вимогами ДАК МОН України щодо його оформлення і суті.

Висновки і практичні рекомендації всебічно обґрунтовані і повністю віддзеркалюють основні наукові й прикладні здобутки даної дисертаційної роботи.

Список використаних джерел оформлено в алфавітному порядку, що дозволяється ДАК МОН України і включає в себе 203 джерела, з яких 174 кирилицею і 29 латиницею. Окремо, додатково на 16 сторінках наводяться «додатки».

Дисертацію викладено на державній мові й оформлено на 175 сторінках.

Автореферат повністю співпадає з основними положеннями дисертації та отриманими результатами.

Опрацьовані автором наукові здобутки, практичні рекомендації цілком висвітлені у 21 науковій праці із яких 4 статті у спеціалізованих виданнях України, 1 — в іноземному журналі, 15 тез у матеріалах конгресів, науково-практичних конференціях.

Отримано 1 патент України на корисну модель.

Неможливо не вказати на вельми велику кількість, як я кандидатської дисертації, опублікованих праць, що опосередково свідчить про намагання здобувача найбільш максимально й можливо довести отримані результати, як до наукового середовища так і до практичної охорони здоров'я. Окрім цього

основні результати даного науково-прикладного дослідження доповідались й обговорювались на 12 науково-практичних конференціях, конгресах, що саме по собі похвально і вітається ВАК-ом.

Суттєвих зауважень щодо її актуальності, клінічної доцільності її виконання і верифікування отриманих результатів у практично охорону нашої країни у нас немає.

Разом з тим, деякі питання дискусійного плану, які виникли у нас у процесі рецензування потребують додаткового пояснення, а саме:

1. Вами для послідовного поетапного підняття висоти прикусу застосовувались спеціальні шини-капи. Питання, були чи ні від їх використання ускладнення в скронево-нижньощелепних суглобах. Якщо були то які і як Ви виходили з даної клінічної ситуації.
2. Були чи ні поломки даних шин-кап. Якщо так, то з чим Ви це пов'язуєте?
3. Виходячи із дійсно важливих опрацьованих Вами практичних рекомендацій, яким чином Ви збираєтесь їх впроваджувати у клінічну стоматологію нашої країни?

Висновок

Дисертаційна робота Петришин Світлани Вікторівни «Обґрунтування шляхів удосконалення діагностики та ортопедичного лікування патологічної стертості твердих тканин зубів, поєднаної з дефектами зубних рядів та зубощелепними деформаціями», є завершеною, самостійно виконаною науково-прикладною роботою, присвячену вирішенню важливого, як наукового так і практичного клінічного питання — підвищення ефективності діагностики та ортопедичного лікування хворих з патологічною стертістю зубів, поєднану з дефектами зубних рядів та зубощелепними деформаціями.

За своєю актуальністю, науковою новизною, практичним значенням і прикладною цінністю, дана дисертаційна робота повністю відповідає п. 11

«Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів №567 від 24.07.15 (зі змінами внесеними згідно Постанови Кабінету Міністрів №656 від 19.08.15), які ставляться до кандидатських дисертацій, а її автор безумовно заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата медичних наук, за спеціальністю 14.01.22 — стоматологія.

Завідувач відділення ортопедичної стоматології
ДУ «Інститут стоматології та
щелепно-лицевої хірургії НАМН України»
доктор медичних наук, професор

/В. А. Лабунець/